

خوځند نه وه پښويسته ... بهختيار محه مه د

نډه وهی کتېب نه خوځند ته وه، نابته مړېځکی هاوچه رخی استه قینه: کتېب خودکې جياواز بهرهم دهځند؛ خودک، که هځياره و تځدهگا، که ده ب له پځناو چيدا بڅی. کتېب له ساته وه خته دا دهځ (له ځی درک و هځياريه وه)، نيگه رانت بکا (واته له نهجامی زانينه وه ببيته مړېځکی خه مکی و نيگه ران)، بهام هم نيگه رانيه له پځناو خوځقاندن و پهيدا کړدی به خته وه ريه؛ نډه به خته وه ريه، که هميشه له دواي نازاره وه له دايک ده ب.

مړېځی کتېبخوځن خاوه ن دزه (پرسه): دځی ناسینی ژيان و گهردوون و مړېځ و بوون و نه بوون و مهرگ و مه ته ځی بوونی خځی. استيه که ی ژيان مه ته ه، کتېب (زانست، عه ق، زانين) هه و ده دا هه ځی بځند. له و کاته وهی مړېځ ويستوويه تی ژيان و بوونی خځی بناس، بیری کړد ته وه؛ بیرکړدنه وهشی له ځی کتېبه وه گه ځا ه کړدوه و بهرهم هځناوه (په رهی پځداوه و بهرجه ستهی کړدوه)؛ که واته کتېب جه وه رهی پرسهی په رستان دی ژيانی مړېځا يه تی پځکده هځند.

کتېب خوځندنه وه شتکې خوديه، هه روه ها پځڅه يه کی کمه ځا يه تیشه: خود له ځی کتېبه وه، هم خځی بهرهم دهځند، هم نډه وی دیکه ش بهرهم دهځند. له مه وه کتېب، شارستانيه ت (به هه موو هه نده کانيه وه) بهرهم دهځند. هميشه له پشت شارستانيه ته مه زنه کاندا کتېب (مه عريفه) هه بووه. شارستانيه تی مه زنی گريک کتېب (مه عريفه) بهرهمی هځنا. هه تا هم ساته وه خته شی له گه ځا ب مه عريفه ی مه زنی ی نانی (فهلسه فه و هونه ر و زانست و نه ده ب و نايين و مځسقای ی نانی) به خششی بکک تايی مه زنی خځی پځشکesh به هه موو کمه گه کانی مړېځا يه تی ده کا. هه موو شارستانيه ته مه زنه کان (چين و هيند و ځمان و ئيسلام و ځځاواي هاوچه رخ و... تاد.) کتېب و ته نها کتېب بهرهمی هځناون و بهرجه سته يان ده کا.

دهځ، نه گه ر کتېبه کان نه بونا بايه، نډه هه هچ نايينکې گه وره (زه رده شتی، بوودايی، مه سيحيی، يه هووديی، ئيسلام...) بهم شځوه يه ی ئستانيان بهرجه سته و بهرده وام نه بوونا يه. هه موومان ده زانين قورئان زامنی مانډه وهی (جگه له فاکتري دیکه) ئيسلامه؛ هه روه ک چن کتېبی پيرزیش به هه ردو و سهرده مه که يه وه (کځن و نوځی) زامنی

مانهوهی مهسیحیهت و یههودیهته؛ کهواته کتـب خودک بهرهم دهـنـ (پهروهده دهکا)، که دهتوانـ داهـنـر بـ. خودک، که دهتوانـ کـمهـگهیهکی زیندووش بهرهم بهـنـ.

xxx

کتـب خوـنهوه (خوـنـر)، ئەگەر نووسەر یان هونەرمندیش نهـ، بهـام دهتوانـ دوو قسهی باش، یان دوو کاری باش بـ ئهوی دیکه و بـ کـمهـگا بکا و خـشی بـته کهسایهتیهکی کارای جوان و جیاواز؛ کهواته وهزیفهی کتـب (شـنـیری) وهزیفهیهکی ئەخلاقیشه. چ لایهنی ئەخلاق و چ لایهنی جوانکاری و چ لایهنی مهعریفی، تهواوکهری بهکترن. ئەم سـ هـگـزه سـحـی هـموو داهـنـانـکی (ئـدهـبی و هـونـری و زانستی...) استهقینه پـکـ دهـنـن. به نموونه: ئەدهب (هونەر) تهنها چـژ (جوانی) نابهخش، بهـکو پهیامیشی ههیه؛ وهـکـ بـخت دهـ، پهیامی گـیـنی واقعی ههیه. تهنا ته سوریا لیهکانیش پـیان وایه، که دهـ بـ فیکر (ئـدهـب و هونەر) له پـناو ((گـیـنی بارودـخـی ژیان)) دا بـ. (1) به باوهـی ئـمهـ ئهوهی دهـ ئـدهـب (هونەر) ئەم وهزیفهیهی نییه، ههـیهکی کوشنده دهکا. پـدهـچـ هـموو شاکاره نهمهکان، خاوهن ئەم پهیام و وهزیفهیه (پـژـهـ مرـقـایه تیهش) بووبن. تـ بـی له دهرهوهی مانادا (مانای مرـیـی بهرزدا) هیچ بهرهمـکـ نه مری استهقینه بـ خـی بهدهست بهـنـ؟

ههـندـکـ لهو هونهرانهی، که مانای بهرجهستهی ئاشکرایان نییه (وهـکـ مـسیقا)، ئهوه لهناو سـحـدا، به زمان و شـوازی خـیان، له سـی ههستی بیستنهوه، مانا (واتا و چـژ) دروست دهکهن. ئـمه که چـژ له پارچهیهـکـ مـسیقا وهردهگرین، بهختهوهرمان دهکا؛ بهختهوهرییش پرسـکی ئەخلاقیه؛ ئەخلاقیش استهوخـ بهنده به مرـقـهوه. لهمهوه جوانی و ئاکار، پـکهوه، باشتر خزمهت به ژیان و به مرـقـ و به مرـقـایه تی دهکهن. هیچ ئەدهب و هونەرکـ بوونیان نییه له دهرهوهی ئەم ئامانجانـه. پـدهـچـ هیچ ئامانجـکی جوانکاریش بهدەر نهـ له ئامانجه مرـیـیه ئەخلاقیهکه. هنری جیمز دهـ: ((هـموو هونەرکـ ئامانجی ههیه و هـموو هونەرکـیش ئیستاتیکانـ دیاریکراوه)). (2) دواچار هـموو شـتـکـ مرـقـ دهیکا و له پـناو مرـقـدا دهکـ. لهمهشهوه هـموو شـتـکـ بهنده به چوارچـوه مرـقـایه تیهکهوه.

پهراوـزهکان:

